

Asia: OPH-3855-2024 /esiopetus

Espoon lausunto lausuntopyyntö esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista

Lukuja 1-3 koskevat huomiot

Palautetta ja konkreettisia muutosehdotuksia perusteluonnoksen LUKUUN 1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

Luvussa 1 mainitaan ensimmäisen kerran käsite ”Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki”. Espoon kaupunki katsoo, että käsite on pitkä esiopetuksen arjessa käytettäväksi. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteluonnoksen kokonaisuutta ajatellen Espoo esittää käsitettä ”Esiopetuksen tuki”.

Palautetta ja konkreettisia muutosehdotuksia perusteluonnoksen LUKUUN 2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Espoo esittää, että uudistuksen yhteydessä alaluvusta 2.6 Paikallisesti päätettävät asiat poistetaan kuvattavaksi kohdat, jotka on jo kuvattu perusteissa ja joita ei siten voi paikallisesti toisin kuvata. Espoon näkemyksen mukaan paikallisesti tulisi kuvata ainoastaan mahdollisia paikallisia täydentäviä näkökulmia, kuten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden vastaavassa kohdassa on pyydetty (luku 2.4).

Espoon kaupunki katsoo, että alaluvun 2.1 lause ”Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.” korostaa tarpeettomasti erilaisuutta ja niputtaa esimerkkeinä yhteen hyvin erilaisia asioita. Espoon kaupunki katsoo, ettei kulttuurista taustaa ole relevanttia nostaa tässä yhteydessä tällä tavalla esiin.

Palautetta ja konkreettisia muutosehdotuksia perusteluonnoksen LUKUUN 3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Espoon kaupungin mielestä lukuihin 1-3 lisätyt kohdat inklusiivisuuden periaatteista ja lapsen edun ensisijaisuudesta ovat linjassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa ja näin ollen tukevat opetussuunnitelmien yhtenäisyyttä. Luvun 3 lisäykset toimintakulttuurin kehittämistä ja järjestämisestä inklusiivisuuden periaatteiden mukaan on niin ikään hyvin kuvattu samansuuntaisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa. Tämä tukee opetussuunnitelmien yhtenäistä kokonaisuutta ja niiden toteuttamista. Luvun 3 nimi on entistä selkeämpi.

Espoon kaupunki kuitenkin katsoo, että kappaleessa 3.4 kuvatuksi edellytetty toimintakulttuurin kehittämiseen liittyvä osaaminen, vastuut ja johtaminen ovat toiminnan ohjaamista, eivätkä näin ollen kuulu opetussuunnitelmaan. Nämä asiat liittyvät esimerkiksi johtamisjärjestelmään ja osaamisen kehittämisen suunnitelmiin, joista linjataan joustavammin kaupungin muissa asiakirjoissa.

Tämän lisäksi kyseisten asioiden paikallinen määrittely ko. opetussuunnitelmien päivittämisen aikataululla ei ole mahdollista. Kaupunki katsoo myös, että opetussuunnitelmaan tulisi sisällyttää vain asioita, joita ei ole lyhyin väliajoin tarve muuttaa.

Espoo kaupungin mielestä on epäselvää, mitä ”toimintakulttuurin paikalliset rakenteet” tarkoittavat. Näitä ei ole aikaisemmin tullut määritellä paikallisesti opetussuunnitelmassa. Ruotsinkielisestä käännöksestä haluaisimme huomauttaa, että käytetyt käsitteet ”jämlighet” ja ”likabehandling” tarkoittavat samaa asiaa. Näin ollen sana ”jämlighet” pitäisi vaihtaa käännöksessä sanaksi ”jämställighet” (=tasa-arvo).

Espoon kaupungin mielestä luonnoksessa (alaluku 3.1) kulttuurien ja katsomusten moninaisuuden huomioimista on kuvattu suppeasti varhaiskasvatussuunnitelmaan verrattuna.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan: ”Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta”. Espoo toivoo, että esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet olisi lapsen yhtenäisen päivän näkökulmasta käsin tältäkin osin varhaiskasvatussuunnitelman kanssa yhtenäinen.

Luvussa 3 kuvataan, että opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille eri toimipaikoissa. Espoo katsoo, että tämä kuvaus sisältää epäselvyyksiä, jotka ovat tarpeen selkeyttää. Luonnoksessa opetuksen järjestäjää vastuutetaan, mutta mitä tämä tarkoittaa kunnassa yksityisten palveluntuottajien osalta? Mitä tarkoitetaan esiopetusta johtavalla henkilöllä yksityisessä varhaiskasvatuksessa, onko se päiväkodin johtaja?

Lukua 5 koskevat huomiot

Luku 5.1 Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Kuten jo luvun 1 kohdalla on mainittu, Espoon kaupungin mielestä Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki on käsitteenä pitkä esiopetuksen arjessa käytettäväksi. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteluonnoksen kokonaisuutta ajatellen Espoo esittää käsitettä Esiopetuksen tuki.

Espoo katsoo, että luvussa 5 on onnistuneesti painotettu tuen järjestämistä riittävän varhain, oppimisen ja esiopetuksen osallistumiseen vaikeuksien ehkäisemistä ennakolta ja tuen aloittamista viipymättä.

Luvussa 5 todetaan, että ”opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt osana kaikkea esiopetuksen toimintaa”. Mitä tämä tarkoittaa kunnan näkökulmasta suhteessa yksityiseen esiopetukseen?

Espoon kaupunki katsoo, että perusteluonnoksessa seuraava kirjaus on hyvä lapsen tuen jatkumon kannalta: "Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista." Kyseinen kirjaus on luvussa 5.1, jossa tekstiin ei sisälly henkilökohtaisen avustamispalvelun tarve, kun puolestaan luvussa 5.3.1 mainitaan myös henkilökohtainen avustamispalvelu yhtenä lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin näkökulmana ennen esiopetuksen alkamista. Espoo esittää, että kohdan 5.1 teksti tarkennetaan yhteneväiseksi luvun 5.3.1 kanssa.

Luku 5.2 Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Espoo katsoo, että on hyvä asia, että oppimisen edellytyksiä tukevia oppimisjärjestelyjä on avattu myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisältämällä käsitteillä pedagogisista ja rakenteellisista järjestelyistä. Tämä kuitenkin eroaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden logiikasta, jossa pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ovat tuen toteuttamisen tapoja eikä oppimisen edellytyksiä tukevia oppimisjärjestelyjä, jotka kuvataan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteluonnoksessa osana toimintakulttuuria. On ylipäätään hankala hahmottaa, miten esiopetuksen ja täydentävän varhaiskasvatuksen käsitteet ja toimintatavat muodostavat kokonaisuuden ja miten niiden toteuttamisesta saadaan muodostettua lapsen näkökulmasta eheä koko päivän kokonaisuus esiopetusvuonna ja laajemmin katsottuna jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja perusopetukseen. Lisäksi Espoo katsoo, että "oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt" tulisi olla kuvattu opetussuunnitelman perusteissa selkeästi kokonaisuutena alaluvussa 5.2.

Luonnoksessa luetellaan kaikki kolme perusopetuslaissa mainittua ryhmäkohtaista tukimuotoa ja todetaan, että "esiopetuksessa erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä on ensisijainen ryhmäkohtainen tukimuoto". Espoo katsoo, että on hyvä asia, että kynnystä erityisopettajan kanssa tehtävään yhteistyöhön madalletaan, mutta epäselväksi jää, mitkä ovat toissijaisia tukimuotoja. Lisäksi opetuskielen tukiopetuksen määrittely esiopetuksen näkökulmasta puuttuu perusteluonnoksesta. Tämä kohta tulee tarkentaa, koskeeko opetuskielen tuki esiopetusta ja miten. Myös yleisen tukiopetuksen osalta jää epäselväksi, tuleeko sitä soveltaa esiopetukseen vai ei. Espoon kaupunki katsoo, että yleinen tukiopetus ei sovellu esiopetuksen kontekstiin ja pyytää Opetushallitusta tarkentamaan tätä kohtaa.

Espoon kaupunki katsoo, että paikallisesti tulee olemaan haastavaa saada rekrytoitua tarpeellinen määrä uusia erityisopettajia perusteluonnoksen mukaisten veloitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi erityisopettajien työn kohdentamisessa on huolestuttavaa, tuleeko erityisopettajien resurssi painottumaan enemmän esiopetusikäisille, jolloin varhaiskasvatuksessa olevat lapset jäävät vähemmälle erityisopettajan resurssin kohdentumiselle ja lapsen varhainen tuki heikkenee. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteluonnoksessa viitataan useissa kohdin opetuksen järjestäjän vastuisiin. Esimerkiksi Espoossa esiopetusta tarjotaan sekä kunnallisissa että yksityisissä esiopetusyksiköissä, joten kasvaako kunnan veloitteet järjestää riittävä määrä erityisopettajien antamaa tukea yksityisten palveluntuottajien tarjoamaan esiopetukseen? Espoon kaupunki pitää huolestuttavana, että esiopetuksen erityisopettajien määrän lisäyksen tarpeesta ei ole tehty vastaavaa kartoitusta kuin perusopetuksessa.

Perusteluonnoksen luvussa 5.2 todetaan, että opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen. Espoon kaupunki pohtii, mitä tämä tarkoittaa yksityisen esiopetuksen osalta kunnassa. Miten paljon kunnan tulee lisätä täydennyskoulutusta ja erityisopettajan antaman konsultaation määrää yksityisille esiopetustyksyksiköille? Lisäksi on huomioitava, että joissain yksityisissä esiopetuksen toimipaikoissa voidaan antaa esiopetusta myös englannin kielellä. Mitä tällöin tarkoittaa ryhmäkohtaisten tukimuotojen opetuskielen tukiovetus esiopetuksessa?

Luvussa 5.2 mainitaan, että oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti ja että oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista huomioida lapsiryhmän tarpeet riittävän hyvin. Espoo pyytää tarkentamaan, mitä tällä tarkoitetaan kunnan osalta yksityisissä esiopetuksen toimipaikoissa.

Luku 5.3 Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Espoon kaupunki katsoo, että lapsikohtaiset tukitoimet on esiopetukseen paremmin soveltuva käsite kuin oppilaskohtaiset tukitoimet.

Espoo pitää hyvänä asiana, että päätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan tehdä jo ennen esiopetuksen alkua. Samaten hyvä asia on, että lapsikohtaiset tukitoimet voivat jatkua lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, mikäli se on lapsen edun mukaista. Luvussa 5.1 kuvattu tuen jatkumo on tärkeä ja perustavanlaatuinen asia lapsen edun toteutumisessa.

Perusteluonnoksessa todetaan, että pienryhmän koko on määriteltävissä paikallisesti. Espoon kaupunki katsoo, että tämä on hyvä asia, sillä pienryhmän koon tulee perustua lasten tuen tarpeisiin ja niihin tarkoituksenmukaisesti vastaamiseen. Espoon kaupungin mielestä on niin ikään hyvä, että yksilökohtaisia avustajapalveluja on avattu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden suuntaisesti.

Espoon kaupunki katsoo, että perusteluonnoksessa jää epäselväksi, miten ryhmäkohtaisten tukimuotojen arviointi tehdään, jotta voidaan todeta niiden olevan riittämättömiä ja käynnistää lapsikohtaisten tukitoimien toteuttaminen. Myöskään lapsikohtaisten tukitoimien kirjaamista lapsikohtaiseen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan ei avata riittävästi perusteluonnoksessa. Perusteluonnoksessa ei myöskään avata lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman heijastumista ryhmätason suunnitteluun ja arviointiin, mikä on oleellisen tärkeää inklusiivisen pedagogiikan toteuttamisessa. Jos tämä on tarkoitus jättää paikallisesti ratkaistavaksi, Espoon kaupunki pyytää tästä tarkennusta lukuun 5.6 Paikallisesti päätettävät asiat.

Espoon kaupunki pyytää tarkentamaan, voiko lapsikohtaisen tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman ratkaista paikallisesti niin, että esiopetuksessa ja sitä täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella voi olla käytännössä yksi asiakirja, joka sisältää sekä esiopetuksen tukea koskevat veloitteet tuen arvioinnin ja suunnittelun osalta että lapsen varhaiskasvatussuunnitelman. Tällöin esiopetuksen henkilöstön kirjaamiseen tarvittava työmäärä voi vähentyä perusopetuslain esityksen tarkoittamalla tavalla ja lapsen tuesta voidaan rakentaa kokonaisuutta esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Espoon kaupunki katsoo, että tämä on edellytys varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tuen veloitteiden yhteensovittamisessa lapsikohtaisella tasolla.

Espoon kaupunki katsoo, että luvussa 5.3 tarvitaan täsmennystä, mitä termillä ”säännöllinen” tarkoitetaan erityisopettajan antaman opetuksen yhteydessä.

Perusteluonnoksessa on Espoon kaupungin mielestä onnistuneesti nostettu esiin yhteisopettajuus luvussa 5.3.1, jossa kuvataan, kuinka kahden opettajan työskennellessä esiopetusryhmässä opettajat tekevät lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin yhdessä. Vastaavasti on hyvä asia, että luvussa 5.3.1 on kuvattu, että monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista, ja että monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Esiopetukseen osallistumisen edellyttämät tarpeelliset apuvälineet tulee perusteluonnoksen mukaan järjestää lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Espoon kaupunki pyytää tarkennusta siihen, tarkoitetaanko tällä, että apuvälineiden järjestämisen vastuu on yksin opetuksen järjestäjällä. Henkilökohtaisten apuvälineiden osalta kaivataan selvennystä, mitkä apuvälineet ovat opetuksen järjestäjän vastuulla ja mitkä lasta hoitavan tahon tai vammaispalvelun vastuulla.

Luku 5.4 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Espoon kaupunki katsoo olevan hyvä asia, että luvussa on avattu opiskeluhuollon ammattilaisten olevan ensisijainen yhteistyökumppani monialaista yhteistyötä tehtäessä. Maininta ”esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä” jättää kuitenkin ilmaan sen, miten hyvinvointialueen opiskeluhuollon ammattilaiset voidaan sitouttaa yhteistyöhön. Luvussa 5.3.1 mainitaan tarkemmin ”Jos lapsen tuen tarpeen arviointi vaatii monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa ja pyydettyä lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset”, mutta tässäkin kohdassa ei käy ilmi, onko hyvinvointialueen opiskeluhuollon ammattilaisten velvollisuus osallistua.

Espoo toivoo tarkennusta siihen, että mikäli lapsi saa terapiaa (esim. puheterapia/toimintaterapia) esiopetuksen aikana yksikössä, sisältyykö tämä aika lapsen esiopetuksen vuosituntimäärään ja miten vastuunjako esiopetuksen ja terapian osalta toteutuu.

Luku 5.5 Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

Espoon kaupunki toteaa, että varhennettua oppivelvollisuutta käsittelevässä luvussa 5.5.1 todetaan, että lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen. Luvussa ei kuitenkaan avata, miten ja kuinka räätälöidysti esiopetusta voidaan järjestää lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden. Espoon kaupungin mielestä jää myös epäselväksi, mitä lisäarvoa varhennettu oppivelvollisuus tuo lapsen näkökulmasta esiopetukseen.

Lisäksi Espoon kaupunki toteaa, että luvussa 5.5.1 todetaan, että ”varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa päätöstä tehtäessä voidaan hyödyntää lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja”, mutta kuitenkin ”päätöksenteon kannalta olennaista on, että mahdollisesta psykologisesta tai lääketieteellisestä lausunnosta käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta”. Opetustoimen näkökulmasta varhennetun oppivelvollisuuden päätös vaikuttaa myös perusopetuksen järjestämiseen. Tämän vuoksi Espoon kaupunki katsoo, että varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen tekemisessä tulee olla asiantuntijalausunto, eikä varhennetun oppivelvollisuuden päätöstä tule tehdä pelkillä pedagogisilla perusteilla.

Espoon kaupunki pyytää Opetushallitusta tarkentamaan, kenelle luvussa 5.5.2 kuvattu sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu tulee järjestää. Tarkennusta pyydetään myös siihen, mitä luvussa 5.5.3 kuvatut muut opetuspalvelut ovat ja mitä niillä esiopetuksessa tarkoitetaan.

Luku 5.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Espoon kaupunki toteaa, että perusteluonnoksen luku 5 sisältää paljon paikallisesti päätettäviä asioita. Erityisen suuri haaste on luvun 5.1 osalta paikallisesti päätettävät esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen käytännöt. Koska perusopetuslain esitys ei muodosta eheää ja johdonmukaista kokonaisuutta nykyisen varhaiskasvatuslain kanssa, eikä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteluonnos anna tähän vastauksia, jää kunnalle erittäin haastava tehtävä paikallisesti sovittaa nämä yhteen lain ja opetussuunnitelmien voimaantulon aikataulu huomioiden.

Muut huomiot

Muita huomioita esiopetuksen opetussuunnitelman perusteluonnoksesta

Espoon kaupunki katsoo, että perusopetuslain esityksen pykälät ja perustelutekstit sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luonnos eivät kaikilta osin ole yhteneväiset, eikä kuntia voi velvoittaa sellaisen toiminnan järjestämiseen, joka ei ole lain pykälissä. Opetushallitusta pyydetään tarkistamaan opetussuunnitelman perusteiden luonnoksen tekstit tältä osin.

Espoon kaupunki toivoo, että esiopetuksen opetussuunnitelman perusteluonnoksissa käytetyt käsitteet määritellään selkeästi, kukin tarkoituksenmukaisimmassa luvussa tai luvun alaluvussa niin, ettei käsitteen sisältöä tarvitse rakentaa poimimalla erilaisia kirjauksia useista eri luvuista.

Kaupunki esittää myös, että lukujen sisältöjä jatkotyöstetään siten, että ne tukevat toisiaan. Esimerkiksi luvussa 5.1 todetaan selkeästi: "Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla." Nykyisessä luvussa 6 Opiskeluhoolto mainitaan, että "Yhteisöllinen opiskeluhoolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista". Kuitenkaan luvussa 3 Esiopetuksen toimintakulttuuri yhteisöllistä opiskeluhooltoja ei mainita lainkaan.

Espoo näkee tärkeänä, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien ja tuen järjestämisen kokonaisuuden tulisi vahvistaa jatkumoa lapsen yhtenäisellä kasvun ja oppimisen polulla. Tämänhetkissä luonnoksissa tämä ei vielä toteudu.